

УДК 658:338.439

Я. Я. Пушак

д-р. екон. наук

ORCID ID 0000-0003-1369-8770,

О. М. Марченко

канд. екон. наук

ORCID ID 0000-0001-5996-1330,

Львівський державний університет внутрішніх справ, м. Львів

ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМСТВ ХАРЧОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ ЯК ПЕРЕДУМОВА ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

Постановка проблеми. В умовах глобальних кліматичних змін, загрози виникнення пандемій, відособлення держав в умовах карантину (як показав приклад COVID-2019), пріоритетною складовою національної безпеки є продовольча безпека, яку більшість міжнародних організацій розуміють як доступність, необмеженість у часі, використання та засвоєння продовольства. Вона є глобальною проблемою сучасності: у 2014 р. проголошено Десятиліття дій ООН з проблем харчування (2016-2025 роки). За прогнозами міжнародних організацій, населення світу у 2050 р. сягне 9,7 млрд осіб, що потребуватиме збільшення кількості виробництва продовольства на 60 % [8, с. 6]. Актуалізується питання продовольчої безпеки і для нашої держави: у рейтингу країн за Глобальним індексом продовольчої безпеки (Global Food Security Index) Україна опустилася з 47 позиції у 2014 р до 76 у 2019 р [12].

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Беззаперечно, продовольча безпека будь-якої країни значною мірою залежить від стану та ефективності функціонування харчової промисловості.

Відтак, харчова промисловість України відіграла вагомий роль у її економіці та експортних надходженнях. У зв'язку з цим, історія формування,

розвитку вітчизняної харчової промисловості, конкурентоспроможності її підприємств завжди була об'єктом уваги вчених.

Зокрема, функціонування, тенденції розвитку харчової промисловості та її підгалузей досліджували П. Борщевський, А. Заїнчковський, М. Сичевський, С. Гуткевич, Т. Мостенська, Л. Пашнюк, Л. Страшинська, Д. Крисанов, Б. Пасхавер, Л. Дейнеко, О. Шеремет та ін.

Проблеми економічної безпеки на макро- та мікрорівнях висвітлювалися у працях таких науковців, як О. Ареф'єва, О. Барановський, І. Бінько, Т. Васильців, В. Геєць, М. Єрмошенко, Т. Кузенко, В. Мунтіян, Г. Пастернак-Таранушенко, С. Покропивний, Н. Реверчук, А. Соснін, Т. Сухорукова, Т. Утенкова, В. Шкарлет та ін.

Безпосередньо економічній безпеці підприємств харчової промисловості присвячені дослідження Н. Жужукіна, М. Піх, М. Кіржецької та Ю. Кіржецького. Зокрема, М. Піх, М. Кіржецька та Ю. Кіржецький зосередили свій науковий пошук на оцінці та обґрунтуванні напрямів підвищення рівня економічної безпеки окремих підгалузей харчової промисловості.

Н. Жужухіна структурувала загрози економічній безпеці харчової промисловості у розрізі її компонентів. На жаль, ідентифіковані вченою загрози економічній безпеці виробників (такі як: низький рівень інвестицій та низька частка інноваційної продукції, високий рівень зносу основних засобів (вище 50 %), девальвація гривні та інфляційні процеси, низька якість і обмежений асортимент сировини, накопичення дебіторської заборгованості, застарілі технології виробництва, повільне впровадження міжнародних стандартів якості, зниження місткості внутрішнього ринку через зниження платоспроможності населення, закриття ринку Росії, відсутність або дороговартісність транспортних засобів для швидкої логістики) харчів і досі не подолані.

Отже, комплексний аналіз рівня та чинників економічної безпеки підприємств харчової промисловості залишається вкрай актуальним, особливо, в сучасних умовах соціально-економічної нестабільності, складної епідеміологічної ситуації.

Метою статті є аналіз стану та головних чинників економічної безпеки підприємств харчової промисловості України та обґрунтування на цій основі напрямів її зміцнення.

Виклад основного матеріалу. В одному з сучасних монографічних досліджень, що присвячені вивченню проблемних аспектів функціонування та розвитку харчової промисловості, економічна безпека розглядається як сукупність рівнів стану економічної безпеки галузей промисловості, які виробляють продукти харчування, напої, смакові продукти або сировину для їх виготовлення та тютюнові вироби [4, с. 24]. Ми погоджуємося з тим, що економічну безпеку харчової промисловості формує економічна безпека її підгалузей, проте, у цьому визначенні не відображається сутність даного поняття.

Виходячи з існуючих підходів до розуміння поняття економічної безпеки на макро- та мікрорівні [11], вважаємо, що економічна безпека харчової промисловості – це такий її стан та рівень розвитку, який дає змогу ефективно використовувати ресурсний потенціал, стабільно реалізовувати економічні інтереси на внутрішньому та конкурентні переваги на зовнішніх ринках та характеризується захищеністю від зовнішніх і внутрішніх загроз. Вона повинна забезпечувати незалежність від імпорту сировини.

Ми погоджуємося з тим, що визначати склад об'єктів економічної безпеки доцільно за елементами процесу функціонування підприємства [3, с. 56]. Таким чином, першочерговими об'єктами економічної безпеки є:

- джерела формування капіталу та ресурси;
- система виробництва, маркетингу, управління;
- фінансові результати: дохід, прибуток.

На наш погляд, визначальною складовою економічної безпеки харчової промисловості є саме ресурсна безпека, оскільки сировина (сільськогосподарська продукція), яка використовується у виробничих процесах підприємств-виробників харчової продукції часто є незамінною. А тому, дефіцит та низька якість сільськогосподарської сировини загрожує існуванню харчової промисловості загалом.

Для загальної оцінки рівня економічної безпеки харчової промисловості, насамперед, проаналізуємо стан та динаміку її розвитку.

Як свідчать дані рис. 1, харчова промисловість протягом 2010-2019 рр. демонструвала зростання показників обсягів реалізації.

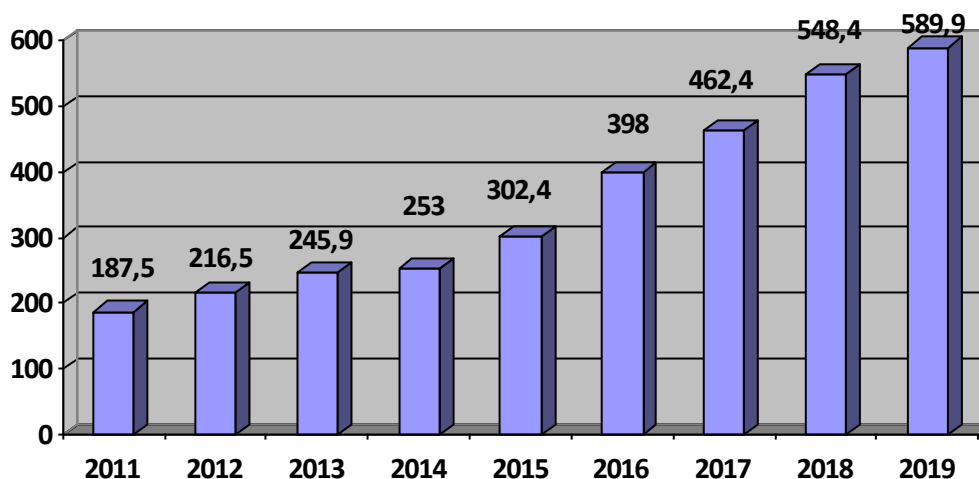

Рис. 1. Обсяг реалізації харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів в Україні у 2011–2019 рр. (млрд грн) [10]

Загалом, виробництво харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів в Україні у грошовому виразі зросло у 2019 р. порівняно з 2011 р. у 3,14 раза. Проте, як відомо, зростання обсягів реалізації у вартісному вираженні може бути зумовлене або збільшенням обсягів реалізованої продукції у натуральних показниках або ростом цін.

Проаналізуємо виробництво окремих видів харчової промисловості України за 2011–2019 рр. (табл. 1).

Як свідчать офіційні статистичні дані, впродовж останніх років (2011-2019 рр.) обсяги реалізації продукції вітчизняних підприємств харчової промисловості у вартісних показниках щорічно зростають (рис. 1), однак натуральні показники обсягів виробництва окремих (вагомих для раціонального харчування особи) видів продукції демонструють тенденцію до зниження. Отже, позитивна динаміка реалізації продукції підприємств харчової промисловості зумовлена переважно ростом цін, а не збільшенням обсягів виробництва.

Таблиця 1.

Виробництво окремих видів продукції харчової промисловості України
за 2011 – 2019 рр. [10]

Вид продукції	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	Δ 2019/ 2011
Яловичина і телятина, свіжі чи охолоджені, тис. т	62,3	60,5	62,1	54,8	50,0	59,1	58,5	56,3	55,8	0,90
Свинина свіжа чи охолоджена - туші, напівтуші, тис.	197	188	217	232	235	238	228	223	226	1,15
М'ясо курей, курчат, свіже чи охолоджене – тушки, тис. т	450	422	440	376	326	295	320	267	249	0,55
Вироби ковбасні та подібні продукти з м'яса, субпродуктів чи крові тварин, тис. т	286	288	287	260	229	233	247	248	237	0,83
Суміші соків фруктових та овочевих, млн л	315	295	272	235	189	187	187	184	189	0,60
Сік яблучний, млн л	108	181	175	173	86,1	74,6	74,0	106	101	0,94
Овочі (крім картоплі), фрукти, горіхи, гриби та частини рослин їстівні інші, приготовлені чи консервовані, тис. т	53,4	42,6	42,7	40,5	25,3	23,3	29,3	29,7	31,2	0,59
Продукти харчові з жирів та олій інші (уключаючи маргарин рідкий) тис. т	183	151	139	137	50,0	52,4	88,3	85,2	106	0,58
Молоко та вершки незгущені жирністю 1 -6 %, об'ємом нетто не більше 2 л, тис. т	535	506	543	512	472	463	478	497	474	0,89
Сир свіжий неферментований (недозрілий і невитриманий; уключаючи сир із молочної сироватки та кисломолочний сир), тис. т	76,5	79,0	83,7	74,7	67,8	70,2	68,2	72,6	64,0	0,84
Молоко та вершки згущені підсолоджені, тис. т	58,3	66,0	58,5	53,9	51,6	44,4	42,8	34,9	35,7	0,61
Борошно пшеничне чи пшенично-житне, млн т.	2,4	2,4	2,4	2,2	2,1	2,0	2,0	1,7	1,7	0,71
Хліб та вироби хлібобулочні, нетривалого зберігання, млн т	1,8	1,7	1,6	1,4	1,2	1,2	1,1	1,0	0,9	0,5
Печиво солодке; крім покритого шоколадом або сумішами, що містять какао) тис. т	229	241	237	184	167	163	177	171	159	0,69
Вироби макаронні неварені (крім виробів із вмістом яєць, з начинкою або приготовлених іншим способом), тис. т	116	105	100	101	86,8	95,9	88,2	79,3	73,8	0,64

Результати аналізу засвідчили, що виробництво окремих видів продукції підприємств харчової промисловості у 2019 р. зменшилося порівняно з 2011 р.

майже удвічі (табл. 1). Цілком очевидно, що така динаміка сприяє посиленню імпортозалежності нашої країни на ринку продовольчих товарів навіть за тими товарними позиціями, які здатні виготовити вітчизняні виробники харчових продуктів.

Окрім того, зниження загального рівня виробництва харчових продуктів протягом останніх років можна пояснити втратою державного контролю господарського обороту на частині територій сходу та півдня України. Це спричинило також і скорочення обсягів використання ресурсної бази, падіння споживчого попиту (насамперед, внаслідок зниження рівня доходів та падіння реальної купівельної спроможності населення).

Ефективність використання ресурсів та потенціал для розвитку відображається у фінансових результатах діяльності підприємств (табл. 2).

Таблиця 2.

Фінансові результати до оподаткування підприємств, що виробляють харчові продукти, напої і тютюнові вироби у 2010-2019 рр. [10]

Рік	Фінансовий результат (сальдо) до оподаткування, млн грн	Підприємства, які одержали прибуток		Підприємства, які одержали збиток	
		У % до їхньої загальної кількості	Фінансовий результат, млн грн	У % до їхньої загальної кількості	Фінансовий результат, млн грн
2010	4899,2	60,3	10525,5	39,7	5626,0
2011	4772,5	59,5	12235,3	40,5	7462,9
2012	10421,2	61,7	15708,9	38,3	5287,7
2013	9447,9	62,9	14816,5	37,1	5368,6
2014	-14723,6	62,4	13887,8	37,6	28611,3
2015	-14600,6	72,3	19667,3	27,7	34267,8
2016	-5965,2	71,1	18151,3	28,9	24116,5
2017	11952,8	69,6	27021,6	30,4	15068,7
2018	19635,8	70,5	27651,8	29,5	8016,0
2019	33851,6	71,3	39464,5	28,7	5612,9

Отже, загалом, за 2017-2019 рр. фінансові результати підприємств, які виготовляють харчові продукти, напої та тютюнові вироби покращилися у порівнянні з 2010-2016 рр. (особливо з 2014-2016 рр.), кількість збиткових підприємств зменшилася. Проте, частка нерентабельних суб'єктів господарювання у цій галузі залишається доволі високою і складала у 2019 р. –

28,7 %. Викликає занепокоєння оперативна інформація Державної служби статистики про те, що у січні-березні 2020 р. виробництво харчових продуктів, тютюнових виробів, напоїв великими та середніми підприємствами було нерентабельним, тоді як у 2019 р. рентабельність складала – 4,2 %.

Як вже було зазначено, економічна безпека харчової промисловості, на наш погляд, передбачає її належне ресурсне забезпечення. У свою чергу, наявність власних (національних) ресурсів для виготовлення харчових продуктів залежить від стану та динаміки розвитку сільського господарства, а також, забезпеченості відповідними природними ресурсами та кліматичних умов.

Україна завжди характеризувалася як країна, яка володіє значним природно-ресурсним потенціалом (великі площі родючих земель, сприятливий клімат) та має давні традиції ведення сільського господарства. Проте, аналіз окремих показників стану тваринництва та земельних ресурсів дає підстави для твердження, що є значна загроза дефіциту сировини для підприємств харчової промисловості.

На сьогоднішній день стан тваринництва в Україні можна визначити як кризовий, про що свідчить динаміка виробництва окремих видів його продукції та кількості сільськогосподарських тварин (табл. 3,4).

Впродовж останніх 20-ти років в Україні спостерігається негативна динаміка виробництва молока (табл. 3), у період 2014-2017 років стрімко скорочувалось виробництво м'яса (у забійній вазі) та яєць. Результативність діяльності вітчизняних підприємств щодо виробництва основних видів продукції тваринництва за більшістю її видів все ще не досягнула рівня, що мав місце на початку 90-х років минулого століття. Для прикладу, виробництво молока в Україні господарствами всіх категорій з 1990 по 2000 р. скоротилося у 2,5 разів, м'яса - у 1,7 разів. Протягом останніх 10-ти років результативність діяльності вітчизняних підприємств щодо виробництва основних видів продукції тваринництва на жаль не демонструє потужного зростання.

Таблиця 3.

Виробництво основних видів продукції тваринництва в Україні
у 1990-2019 рр. [10]

Рік	Продукція тваринництва		
	М'ясо (у забійній масі), тис. т	Молоко, тис. т	Яйця від птиці, млн шт.
1990	4357,8	24508,3	16286,7
2000	1662,8	12657,9	8808,6
2010	2059,0	11248,5	17052,3
2011	2143,8	11086,0	18689,8
2012	2209,6	11377,6	19110,5
2013	2389,4	11488,2	19614,8
2014	2359,6	11132,8	19587,3
2015	2322,6	10615,4	16782,9
2016	2323,6	10381,5	15100,4
2017	2318,2	10280,5	15505,8
2018	2354,9	10064,0	16132,0
2019	2492,4	9663,2	16677,5

Зрозуміло, що обсяг виробництва продукції тваринництва залежить від кількості сільськогосподарських тварин.

Як бачимо з даних табл. 4, поголів'я ВРХ, свиней, овець та кіз в Україні протягом 1990-2019 рр. катастрофічно скорочувалося.

Таблиця 4.

Кількість сільськогосподарських тварин в Україні у 1990-2019 рр.
(голів, станом на 1 січня відповідного року) [10]

Рік	ВРХ		Свині	Вівці та кози	Птиця, млн голів
	Усього	У тім числі. корів			
1990	25194,8	8527,6	19946,7	9003,1	255,1
2000	10626,5	5431,0	10072,9	1884,7	126,1
2010	4826,7	2736,5	7576,6	1832,5	191,4
2011	4494,4	2631,2	7960,4	1731,7	203,8
2012	4425,8	2582,2	7373,2	1739,4	200,8
2013	4645,9	2554,3	7576,7	1738,2	214,1
2014	4534,0	2508,8	7922,2	1735,2	230,3
2015 ¹	3884,0	2262,7	7350,7	1371,1	213,3
2016 ¹	3750,3	2166,6	7079,0	1325,3	204,0
2017 ¹	3682,3	2108,9	6669,1	1314,8	201,7
2018 ¹	3530,8	2017,8	6109,9	1309,3	204,8
2019 ¹	3332,9	1919,4	6025,3	1268,6	211,7
2020 ¹	3092,0	1788,5	5727,4	1204,5	220,5

¹ – без врахування АР Крим та частини територій Донецької та Луганської областей.

Загалом по Україні в усіх категоріях господарств поголів'я ВРХ скоротилося у 2019 р. порівняно з 1990 р. – у 8,1 раза, у тому числі корів – у 4,8 раза, свиней – у 3,5 раза, овець та кіз – у 7,5 раза. Поголів'я птиці починаючи з 2016 р. зростало, але поки що не досягло рівня 1990 р.

Наслідком такого критичного стану тваринництва став катастрофічний спад виробництва за перші десять років незалежності України у молочній промисловості. Обсяг виробництва продукції з незбираного молока у 2000 р. впав порівняно з 1990 р. у 9,2 раза, в розрахунку на одну особу у 8,7 раза, а окремих молочних продуктів навіть більше, наприклад молока незбираного у 9,8 рази, сиру кисломолочного, незбираного – у 14,7 раза.

Даного роду тенденції в значній мірі обумовлюють ситуацію, за якої обсяг споживання українцями молочних продуктів є суттєво нижчим, за рекомендовані норми. Так, якщо у 1990 р. мешканець нашої держави в середньому споживав 373 кг в рік молочних продуктів в перерахунку на молоко, що майже відповідало нормі здорового харчування, рекомендованою Українським НДІ харчування (380 кг на рік), то у 2018 р. – лише 197,7 кг (що складає 0,53 норми) [9]. Недостатні доходи вітчизняних домогосподарств не дозволяють задовольняти їх потреби за допомогою аналогічних імпортованих харчових продуктів, які як правило є дорожчими.

Продовження такої негативної динаміки показників розвитку тваринництва в Україні загрожує повним занепадом молочної промисловості, її переходом на виробництво продукції із заміників молочного жиру, що не може не позначитися на якості харчових продуктів, а отже і на продовольчій безпеці українців.

Значною проблемою ресурсного забезпечення харчової промисловості є втрата ґрунтами України гумусу. Дегуміфікацією вражено 43 % загальної оброблюваної сільськогосподарської площі. Ґрунтовий покрив щорічно втрачає близько 740 млн т ґрунту, який містить близько 24 млн т гумусу, 0,7 млн т рухомого фосфору, 0,8 млн т калію і 0,5 млн т азоту та значні об'єми мікроелементів [6, с. 138].

Внаслідок виносу поживних речовин з ґрунту експортними сільськогосподарськими культурами (соняшником та кукурудзою), мізерного внесення органічних добрив (на 1 га вноситься всього 0,5 т), недотримання належного землеустрою, тобто неоптимального співвідношення сільськогосподарських культур у сівозмінах (кожний п'ятий га посівних площ в останні роки зайнятий соняшником), незадовільної земельноохоронної роботи [7], за кілька десятків років Україна ризикує залишитися без гумусу.

Збереження родючості землі та розвиток тваринництва є тісно вза'ємопов'язаними: для належного забезпечення органічними добривами на 1 га орної площі треба утримувати одну голову ВРХ. У даному аспекті найкраще господарюють господарства населення.

Важливим фактором впливу на розвиток аграрного сектору економіки є забезпеченість фінансовими ресурсами (в тому числі кредитами банків). За різними оцінками в Україні частка банківського кредитування займає менше 20% обігових коштів аграрного сектору, в той час як у розвинутих країнах вона досягає 70%. Основними причинами низької активності залучення кредитних ресурсів у сільськогосподарське виробництво зі сторони позичальника є, перш за все, відсутність ліквідної застави в позичальників, а з позиції кредитора обмежена кількість кредитних програм для малого і середнього бізнесу, операційні ризики банків при співпраці з підприємствами аграрної сфери [2].

Для подолання негативних тенденцій у тваринництві протягом 2015-2019 рр. розроблялися різні державні програми та стратегії, проте його спад не вдалося зупинити.

На жаль, користають з державної фінансової підтримки виробників тваринницької продукції не малі та середні підприємства, фермери, а великі холдинги.

Так, наприклад, переважну більшість бюджетних коштів у 2017 році отримали великі аграрні холдинги, зокрема з 4 млрд грн загальної суми дотацій аграрним виробникам половину бюджетних коштів отримали агрохолдинги «Миронівський хлібопродукт» та «Укрлендфармінг». Більшість дрібних та середніх сільгоспвиробників навіть не могли подавати заявку на отримання

дотацій, адже паралельно займалися рослинництвом і вартість їх рослинницької продукції перевищувала чверть від їхнього товарообороту. Малі та середні підприємства просто не спроможні займатися лише тваринництвом, адже це вкрай нерентабельно [5].

Варто зауважити, що у 2019 році на програми державної підтримки агропромислового комплексу було виділено 5,9 млрд грн, що на 1,7 млрд грн більше, ніж у 2018 році. Втім, фінансування більшості напрямків держпідтримки було виконано лише на 30-40 %. Так, на державну підтримку галузі тваринництва, зберігання та переробки сільгосппродукції, аквакультури бюджетом на 2019 рік було передбачено 3,5 млрд грн, виконано — на 45,7% (у 2018 році — 2,39 млрд грн). Найбільше аграрії змогли скористатися програмою «Надання кредитивів фермерським господарствам», проте, навіть її виконано на 70%. А от на фінансову підтримку розвитку фермерських господарств було заплановано в Держбюджеті 800 млн грн, проте використано з них лише 28,8% [1].

Можна погодитися з фахівцями [5; 8, с. 11], що причинами недостатньої ефективності державної підтримки сільськогосподарських виробників, та зокрема, тваринництва в Україні є

- недовикористання виділених бюджетних коштів через недосконалість процедури отримання фінансування та недостатню інформованість фермерів про відповідні можливості;
- складна, довга та бюрократична процедура нарахування дотацій (внаслідок чого, аграрії втрачають бажання звертатися за дотаціями);
- несвоєчасність надання державної дотації та затягування виплат;
- задоволення інтересів насамперед великих агрохолдингів;
- недосконалість функціонування кредитних програм (зокрема, програми кредитування «5-7-9») через складнощі банківських процедур.

Виходячи з цього, необхідне вдосконалення організаційного забезпечення реалізації державних програм у сфері тваринництва, а також зміна їхніх акцентів на пріоритет підтримки саме дрібних фермерських господарств.

Висновки. Продовольча безпека держави зумовлює необхідність досягнення економічної безпеки підприємств харчової промисловості, яка значною мірою залежить від ресурсного забезпечення галузі. В свою чергу, ресурсний потенціал підприємств-виробників харчових продуктів головним чином визначається станом розвитку сільського господарства та земельних ресурсів.

Сучасні тенденції у сільському господарстві, зокрема, тваринництві, а також стан земельних ресурсів України загрожує дефіцитом сировини для харчової промисловості. У зв'язку з цим, державна стратегія збереження та розвитку харчової промисловості України має бути спрямована на:

- посилення державного контролю за використанням земельних ресурсів та відповідальності за порушення земельноохоронного законодавства;
- підтримку саме селянських та фермерських господарств і відповідний розвиток сільських територій;
- державне пільгове цільове кредитування підприємств харчової промисловості на технічне переоснащення галузі;
- підвищення ефективності державних програм збереження та розвитку тваринництва;
- покращення організаційного та інституційного забезпечення функціонування ринку сільськогосподарської продукції.

Список використаних джерел.

1. Бюджет-2020: які зміни очікують АПК та програми держпідтримки URL: <https://agropolit.com/spetsproekty/724-byudjet-2020--yaki-zmini-ochikuyut-apk-ta-programi-derjpidtrimki>
2. Берсуцька С. Я, Колесников С. О. Поточний стан та перспективи розвитку агропромислового сектору України в контексті євроінтеграції. *Економічний вісник Донбасу*. № 3(57), 2019 с. 115-122. URL:[http://www.evd-journal.org/download/2019/3\(57\)/14-Bersutska.pdf](http://www.evd-journal.org/download/2019/3(57)/14-Bersutska.pdf)

3. Жужукіна Н. І. Економічна безпека підприємств харчової промисловості в сучасних умовах. *Наукові праці Національного університету харчових технологій*. 2016. Т. 22, № 4. С. 55-60. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npnukht_2016_22_4_9
4. Кіржецька М.С., Кіржецький Ю.І. Економічна безпека підсистем харчової промисловості України: проблеми та пріоритети зміцнення: монографія. Львів: Ліга-Прес, 2018. 214 с.
5. Лисенко Г. П. Пріоритетні напрями державної стратегічної політики розвитку тваринництва в Україні. Продовольчі ресурси. 2020. № 4. URL: https://drive.google.com/file/d/1U9ybONAE81FMrDPLTPp3rhpmVPykC_U/view
6. Недашківська Т. М., Степень О. І. Напрями вдосконалення державного регулювання земельних відносин в сільському господарстві. *Збалансоване природокористування*. 2016. № 1. С. 137-140.
7. Марченко О. М., Оробчук М. Г. Головне завдання досягнення ресурсної безпеки сільськогосподарського виробництва України. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія економічна*. 2017. Вип. 1. С. 106-118. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvldu_e_2017_1_13
8. Сичевський М. П. Глобальна продовольча безпека та місце України в її досягненні. *Економіка АПК*. 2019. № 1. С. 6-17. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/E_apk_2019_1_4
9. Статистичний збірник «Баланси та споживання основних продуктів харчування населенням України». URL: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/Arhiv_u/07/Arch_spog_zb.htm
10. Статистична інформація. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/oper_new.html
11. Утенкова К. О. Економічна безпека як складова національної безпеки України. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія: Міжнародні відносини. Економіка. Країнознавство. Туризм*. 2019. Вип. 9. С. 133-144. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKhMv_2019_9_19

12. Global Food Security Index URL: <https://foodsecurityindex.eiu.com/Downloads>

References

1. Biudzhhet-2020: yaki zminy ochikuiut APK ta prohramy derzhpidtrymky [Budget 2020: what changes await the agro-industrial complex and state support programs] Retrieved from: <https://agropolit.com/spetsproekty/724-byudjet-2020--yaki-zmini-ochikuyut-apk-ta-programi-derjpidtrimki> [in Ukrainian].
2. Bersutska S. Ya, Kolesnykov S. O. (2019) Potochnyi stan ta perspektyvy rozvytku ahropromyslovoho sektoru Ukrainy v konteksti yevrointehratsii [The current state and prospects of development of Ukraine's agro-industrial sector in the context of European integration] *Ekonomichnyi visnyk Donbasu.* 3(57)., p. 115-122. Retrieved from: [http://www.evd-journal.org/download/2019/3\(57\)/14-Bersutska.pdf](http://www.evd-journal.org/download/2019/3(57)/14-Bersutska.pdf) [in Ukrainian].
3. Zhuzhukina N. I. (2016) Ekonomichna bezpeka pidpriumstv kharchovoi promyslovosti v suchasnykh umovakh [Economic security of food industry in modern conditions] *Naukovi pratsi Natsionalnoho universytetu kharchovykh tekhnolohii.* T. 22, 4., pp. 55-60. Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npnukht_2016_22_4_9 [in Ukrainian].
4. Kirzhetska M.S., Kirzhetskyi Yu.I. (2018) Ekonomichna bezpeka pidsystem kharchovoi promyslovosti Ukrainy: problemy ta priorytety zmitsnennia: monohrafiia [Economic security of food industry subsystems of Ukraine: problems and priorities of strengthening: monograph]. Lviv: Liha-Pres, 214 p. [in Ukrainian].
5. Lysenko H. P. (2020) Priorytetni napriamy derzhavnoi stratehichnoi polityky rozvytku tvarynnytstva v Ukraini [Priority directions of the strategic policy of animal husbandry development in Ukraine] *Prodovolchi resursy.* 4. Retrieved from: https://drive.google.com/file/d/1U9ybONAE81FMrDPLTPp3rhpmVPykC_U/view [in Ukrainian].

6. Nedashkivska T. M., Stepen O. I. (2016) Napriamy vdoskonalennria derzhavnoho rehuliuвання zemelnykh vidnosyn v silskomu hospodarstvi [Directions for improving state regulation of land relations in agriculture] *Zbalansovane pryrodokorystuvannia*. 1, p. 137-140. [in Ukrainian].
7. Marchenko O. M., Orobchuk M. H. (2017) Holovne zavdannya dosiahnennia resursnoi bezpeky silskohospodarskoho vyrobnytstva Ukrainy [The main task achieving of resource safety of agricultural production of Ukraine] *Naukovyi visnyk Lvivskoho derzhavnoho universytetu vnutrishnikh sprav. Serii ekonomichna*. 1, p. 106-118. Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvldu_e_2017_1_13 [in Ukrainian].
8. Sychevskiy M. P. (2019) Hlobalna prodovolcha bezpeka ta mistse Ukrainy v yii dosiahnenni [Global food security and Ukraine's place in its achievement] *Ekonomika APK*. 2019. 1, p. 6-17. Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/E_apk_2019_1_4 [in Ukrainian].
9. Statystychnyi zbirnyk «Balansy ta spozhyvannia osnovnykh produktiv kharchuvannia naseleнням Ukrainy» [Balances and consumption of basic foodstuffs by the population of Ukraine. Statistical collection]. Retrieved from: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/Arhiv_u/07/Arch_spog_zb.htm [in Ukrainian].
10. Statystychna informatsiia [Statistical information]. Retrieved from: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/oper_new.html [in Ukrainian].
11. Utenkova K. O. (2019) Ekonomichna bezpeka yak skladova natsionalnoi bezpeky Ukrainy [Economic security as a component of Ukraine's national security] *Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho universytetu imeni V. N. Karazina. Serii: Mizhnarodni vidnosyny. Ekonomika. Krainoznavstvo. Turyzm*. 2019. 9, p. 133-144. Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKhMv_2019_9_19 [in Ukrainian].
12. Global Food Security Index Retrieved from: <https://foodsecurityindex.eiu.com/Downloads>